RETSMØDERAPPORT
i sag C-171/91 *

I — Faktiske omstændigheder og retsforhandlinger

1. *De relevante retsforskrifter*

EØF-traktatens artikel 48, stk. 3, indeholder følgende bestemmelser:

»3. Med forbehold af de begrænsninger, der retfærdiggøres af hensynet til den offentlige orden, den offentlige sikkerhed og den offentlige sundhed, indebærer [arbejdskraftens frie bevægelighed] retten til:

a) at søge faktisk tilbudte stillinger

b) frit at bevæge sig inden for medlemsstaternes område i dette øjemed

c) at tage ophold i en af medlemsstaterne for dér at have beskæftigelse i henhold til de ved lov eller administrativt fastsatte bestemmelser, der gælder for indenlandske arbejdstageres beskæftigelse

d) at blive boende på en medlemsstats område på de af Kommissionen ved gennemførelsesforordninger fastsatte vilkår efter at have haft ansættelse dér.«

Artikel 1 i Rådets forordning (EØF) nr. 1612/68 af 15. oktober 1968 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet (EFT 1968 II, s. 467) lyder således:

»1. Enhver statsborger i en medlemsstat har uanset bopæl ret til at tage og udøve lønnet beskæftigelse på en anden medlemsstats område i overensstemmelse med de administrativt eller ved lov fastsatte bestemmelser, der gælder for arbejdstagere, der er statsborgere i denne stat.

2. Han har på en anden medlemsstats område navnlig samme fortrinsstilling som statsborgere i denne stat med hensyn til adgangen til ledige stillinger.«

Artikel 7, stk. 1 og 2, i forordning nr. 1612/68 indeholder følgende bestemmelser:

»1. En arbejdstager, der er statsborger i en medlemsstat, må ikke på grund af sin nationalitet behandles anderledes på de øvrige medlemsstaters område end indenlandske arbejdstagere med hensyn til beskæftigelses- og arbejdsvilkår, navnlig for så vidt angår aflønning, afskedigelse og, i tilfælde af

* Processprog: tysk.

arbejdsløshed, genoptagelse af beskæftigelse i faget eller genansættelse.

2. Arbejdstageren nyder samme sociale og skattemæssige fordele som indenlandske arbejdstagere.«

Artikel 1 i Rådets direktiv 68/360/EØF af 15. oktober 1968 om afskaffelse af restriktioner om rejse og ophold inden for Fællesskabet for medlemsstaternes arbejdstagere og deres familiemedlemmer (EFT 1968 II, s. 477) indeholder følgende bestemmelse:

»Medlemsstaterne afskaffer i overensstemmelse med de i dette direktiv fastsatte bestemmelser restriktioner for statsborgere i medlemsstaterne og deres familiemedlemmer, der omfattes af forordning (EØF) nr. 1612/68, med hensyn til at flytte og tage ophold.«

I henhold til artikel 4, stk. 1, samt stk. 3, første led, i direktiv 68/360 gælder følgende:

»1. Medlemsstaterne anerkender ret til ophold inden for deres område for de i artikel 1 nævnte personer, som foreviser den i stk. 3 nævnte dokumentation.

2. ...

3. Til udstedelse af opholdsbevis for statsborgere i en EØF-medlemsstat kan medlemsstaterne kun kræve forevist følgende:

— af arbejdstageren:

a) den legitimation, med hvilken han er indrejst på vedkommende stats område

b) en erklæring fra arbejdsgiveren om ansættelse hos denne eller en arbejdsattest.«

I henhold til direktivets artikel 6, stk. 1, litra b), gælder følgende:

»1. Opholdsbeviset

a) ...

b) skal have gyldighed i mindst fem år regnet fra tidspunktet for udstedelsen og skal uden videre forlænges.«

Direktivets artikel 7 lyder således:

»1. Gyldigt opholdsbevis kan ikke fratages en arbejdstager udelukkende med den begrundelse, at han ikke længere har beskæftigelse enten som følge af midlertidig arbejdsudygtighed på grund af sygdom eller ulykke eller som følge af uforskyldt arbejdsløshed behørigt bekræftet af den kompetente arbejdsmarkedsmyndighed.

2. Opholdsbevisets gyldighedsperiode kan ved første forlængelse begrænses, såfremt arbejdstageren uforskyldt er arbejdsløs i modtagerlandet og har været det i over tolv på hinanden følgende måneder. Forlængelsen må dog ikke være for en periode, der er kortere end tolv måneder.«

I henhold til artikel 2, stk. 1, i Kommissionens forordning (EØF) nr. 1251/70 af 29. juni 1970 om arbejdstageres ret til at blive boende på en medlemsstats område efter at have haft beskæftigelse dér (EFT 1970 II, s. 348) gælder følgende:

»1. Følgende arbejdstagere har ret til at blive boende på en medlemsstats område:

a) ...

b) den arbejdstager, der, efter i mere end 2 år uafbrudt at have haft fast ophold på denne medlemsstats område, ophører med at have lønnet beskæftigelse som følge af varig uarbejdsdygtighed.

Hvis denne uarbejdsdygtighed skyldes arbejdsulykke eller erhvervssygdom, der giver ret til en pension, som helt eller delvis udredes af en af denne medlemsstats institutioner, stilles der ingen betingelser om opholdets varighed.«

Artikel 44 i akten vedrørende vilkårene for Den Hellenske Republiks tiltrædelse og tilpasningerne af traktaterne (EFT af 19.11.1979, s. 17, herefter benævnt »tiltrædelsesakten«) indeholder følgende bestemmelse:

»Bestemmelserne i EØF-traktatens artikel 48 gælder for så vidt angår arbejdskraftens frie bevægelighed mellem de nuværende medlemsstater og Grækenland, med forbehold af de overgangsbestemmelser, der er fastsat i artikel 45, 46 og 47 i denne akt.«

Tiltrædelsesaktens artikel 45, stk. 1, lyder således:

»1. Artikel 1 til 6 og 13 til 23 i forordning (EØF) nr. 1612/68 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet skal i de nuværende medlemsstater over for græske statsborgere og i Grækenland over for statsborgere fra de nuværende medlemsstater først finde anvendelse fra den 1. januar 1988.

De nuværende medlemsstater og Den Hellenske Republik kan, indtil den 1. januar 1988, henholdsvis over for græske statsborgere og over for statsborgerne fra de nuværende medlemsstater, opretholde nationale bestemmelser, der kræver forudgående tilladelse for så vidt angår indvandring med henblik på at udføre lønnet arbejde og/eller adgang til lønnet beskæftigelse.«

Tiltrædelsesaktens artikel 46 lyder således:

»I det omfang, hvor visse bestemmelser i direktiv 68/360/EØF om afskaffelse af restriktioner om rejse og ophold inden for Fællesskabet for medlemsstaternes arbejdsta-

gere og deres familiemedlemmer er uadskillelige fra de bestemmelser i forordning (EØF) nr. 1612/68, hvis anvendelse er udsat i medfør af artikel 45, kan de nuværende medlemsstater på den ene side og Den Hellenske Republik på den anden side fravige disse bestemmelser i det omfang, det er nødvendigt for anvendelsen af de undtagelsesbestemmelser, der i artikel 45 er fastsat for nævnte forordning.«

2. *Hovedsagen*

Dimitrios Tsiotras, revisionsappellanten i hovedsagen (herefter benævnt »sagsøgeren«), er græsk statsborger og har siden 1960 haft bopæl i Tyskland, hvor han indtil oktober 1978 havde forskellige former for lønnet beskæftigelse som arbejdstager. Han har siden da været arbejdsløs. Han oppebar herefter i første omgang »Arbeitslosengeld« (arbejdsløshedsydelser) og senere, fra 1979, »Arbeitslosenhilfe« (sociale ydelser ved arbejdsløshed). Fra den 7. juni 1979 til den 16. august 1981 var sagsøgeren uarbejdsdygtig på grund af sygdom. Siden september 1981 har han udelukkende levet af offentlig bistandshjælp.

Sagsøgerens opholdstilladelse, der hver gang blev begrænset til et år, blev senest fornyet den 4. december 1980.

Landeshauptstadt Stuttgart, revisionsindstævnte i hovedsagen (herefter benævnt »sagsøgte«), udsatte i første omgang sin afgørelse om sagsøgerens ansøgning om at få forlænget sin opholdstilladelse, idet sagsøgte ønskede at afvente dels resultatet af en af sagsøgeren iværksat procedure med henblik på tilkendelse af pension som følge af uarbejdsdygtighed, dels den videre udvikling med hensyn til sagsøgerens behov for bistandshjælp.

I 1983 blev den nævnte ansøgning fra sagsøgeren endeligt afslået med den begrundelse, at sagsøgeren ikke kunne anses for uarbejdsdygtig.

Den 1. august 1986 traf sagsøgte under hensyn til sagsøgerens økonomiske situation endelig afgørelse om at afslå hans ansøgning om forlængelse af opholdstilladelsen.

Efter at en af sagsøgeren indgivet klage over denne afgørelse var blevet afslået, anlagde sagsøgeren sag, navnlig med det formål at opnå et EF-opholdsbevis.

Sagsøgeren fremlagde i denne forbindelse en erklæring af 19. marts 1987 fra Arbeitsamt Stuttgart, hvorefter han havde været tilmeldt som arbejdsløs siden den 5. november 1982 og »på grund af forringet helbred og de ugunstige vilkår på arbejdsmarkedet heller ikke i fremtiden vil kunne forvente at få tilbudt beskæftigelse«.

Under sagens behandling som ankesag fremlagde sagsøgeren herudover en lægeerklæring af 22. december 1987, hvorefter han ifølge sin læge »i betragtning af sin nuværende almentilstand og ernæringstilstand ikke længere er arbejdsdygtig«, idet sagsøgeren endvidere fremlagde en erklæring fra Arbeitsamt Stuttgart af 4. oktober 1988, hvori det attesteres, at han samme dag havde tilmeldt sig dér som arbejdssøgende.

Verwaltungsgericht afsagde dom i sagen den 15. februar 1989. Sagsøgeren fik ikke

medhold, idet retten lagde til grund, dels at han ikke havde status som arbejdstager og derfor ikke efter fællesskabsretten havde nogen ret til ophold, dels, at han ikke kunne anses for varigt uarbejdsdygtig og således heller ikke efter fællesskabsretten havde noget krav på at blive boende i Tyskland.

Hvad angår det førstnævnte spørgsmål anførte Verwaltungsgericht nærmere, at status som arbejdstager forudsætter, at den pågældende udøver en erhvervsmæssig beskæftigelse. Sagsøgeren har imidlertid været arbejdsløs siden 1978 og har ingen udsigter til på ny at opnå beskæftigelse. Ganske vist bevarer personer, der uforskyldt bliver arbejdsløse, de rettigheder, der er knyttet til princippet om fri bevægelighed, men kun i ét år.

Med hensyn til det andet af de nævnte spørgsmål bemærkede Verwaltungsgericht, at det fremgår af de omhandlede erklæringer fra Arbeitsamt, hvorefter sagsøgeren var arbejdssøgende, at han ikke endeligt havde opgivet at komme i arbejde. Selv om det antages, at sagsøgeren er varigt uarbejdsdygtig, er der ingen direkte årsagssammenhæng mellem denne omstændighed og det forhold, at han blev arbejdsløs, idet arbejdsløsheden indtraf før uarbejdsdygtigheden.

Sagsøgeren har for den forelæggende retsinstans gjort gældende, at han har krav på at få udstedt et tidsubegrænset EF-opholdsbevis. Opholdsbeviset må således kun tidsbegrænses ved den første udstedelse [artikel 6, stk. 1, litra b), i direktiv 68/360] eller ved den første forlængelse, når den pågældende uforskyldt er blevet arbejdsløs (direktivets artikel 7, stk. 2).

Endvidere består der efter fællesskabsretten en ret for sagsøgeren til at blive boende, uanset om han tilkendes pension. Sagsøgerens varige uarbejdsdygtighed fremgår af lægeerklæringen af 22. december 1987 (jf. ovenfor), og der er en snæver sammenhæng mellem hans anstrengelser for at finde beskæftigelse og den omstændighed, at hans ret til ophold bringes i fare af, at han oppebærer bistandshjælp. Hertil kommer, at der kan bestå en ret for en EF-borger til at blive boende i modtagerlandet, også selv om uarbejdsdygtigheden er uden sammenhæng med et ansættelsesforhold.

Sagsøgte samt Oberbundesanwalt beim Bundesverwaltungsgericht (det offentliges repræsentant) har for den forelæggende retsinstans henholdt sig til den indankede dom. Hvad angår spørgsmålet om sagsøgerens ret til at blive boende i Tyskland har Oberbundesanwalt nærmere gjort gældende, at efter Kommissionens forslag af 21. april 1989 om ændring af artikel 6 i direktiv 68/360 og de af Kommissionen deri anførte betragtninger (EFT C 100, s. 8) skal der i fremtiden kun bestå en ret til ophold i tilfælde af vedvarende arbejdsløshed i den periode, hvor arbejdstageren oppebærer »Arbeitslosengeld«. Oppebærer arbejdstageren derimod »Arbeitslosenhilfe«, skal der ikke længere bestå en sådan ret.

Den forelæggende retsinstans har i forelæggelseskendelsen bemærket, at retten til fri bevægelighed gælder statsborgere i medlemsstaterne, der har status som »arbejdstagere«, jf. traktatens artikel 48. Det afgørende kriterium i henhold til forordning nr. 1612/68 er

herved, om den pågældende udøver en »lønnet beskæftigelse« (artikel 1, stk. 1). De nævnte to begreber, som ikke er udtrykkeligt defineret i nogen af de relevante bestemmelser, må fortolkes udvidende, da de fastlægger anvendelsesområdet for en af de grundlæggende friheder, som traktaten knæsætter (dom af 23.3.1982, sag 53/81, Levin, Sml. s. 1035, præmis 9 og 13, og af 27.9.1989, sag 9/88, Lopes da Veiga, Sml. s. 2989).

Sagsøgeren har imidlertid ikke på noget tidspunkt efter Den Hellenske Republiks tiltrædelse haft beskæftigelse som arbejdstager i Tyskland. Det fremgår af den indankede dom, at sagsøgeren har været arbejdsløs siden 1978, og at han på tidspunktet for Den Hellenske Republiks tiltrædelse ikke oppebar »Arbeitslosengeld«. Det er ikke længere muligt at fastslå, om sagsøgeren trods sin sygdom dengang søgte at opnå beskæftigelse. Under alle omstændigheder havde han på det pågældende tidspunkt opholdstilladelse i Tyskland som arbejdstager, således at han havde mulighed for at påtage sig en lønnet beskæftigelse.

Ifølge den forelæggende retsinstans er spørgsmålet herefter, om denne omstændighed, sammenholdt med, at sagsøgeren inden tidspunktet for Den Hellenske Republiks tiltrædelse havde udøvet en beskæftigelse i Tyskland, er tilstrækkelig til at tillægge ham status som arbejdstager med ret til fri bevægelighed.

Selv i bekræftende fald kan sagsøgeren dog have mistet sin status som arbejdstager på et senere tidspunkt. Det fremgår af erklæringen fra Arbeitsamt Stuttgart, at sagsøgeren var arbejdssøgende dér fra november 1982 til oktober 1988, men som følge af hans dårlige helbredstilstand og de ugunstige vilkår på arbejdsmarkedet har han ingen muligheder for at finde beskæftigelse. Selv om det antages, at sagsøgeren, da han var uforskyldt arbejdsløs, endnu i medfør af artikel 6, stk. 1, litra b), eller artikel 7, stk. 2, i direktiv 68/360 kunne ansøge om at få forlænget den opholdstilladelse, der udløb ved slutningen af 1981, består der i henhold til disse bestemmelser intet krav på at få udstedt et tidsubegrænset opholdsbevis, uanset om den pågældende har bevaret sin status som arbejdstager.

Man må derfor spørge, om sagsøgeren, trods sin vedvarende vilje til at tage beskæftigelse, har mistet sin status som arbejdstager som følge af, at det objektivt set er umuligt at formidle ham en lønnet beskæftigelse, og hvorvidt det dermed under disse omstændigheder på forhånd er udelukket, at direktiv 68/360 finder anvendelse.

Domstolen har i den ovennævnte dom af 23. marts 1982, Levin, fastslået, at de rettigheder med hensyn til fri bevægelighed, som udspringer af fællesskabsretten, kun kan påberåbes af personer, »der i egentlig forstand udøver eller seriøst ønsker« at udøve en lønnet beskæftigelse, men Domstolen har endnu ikke skullet træffe afgørelse om, hvorvidt status som arbejdstager afhænger af, om det er muligt rent faktisk at tilbyde den pågældende en beskæftigelse.

Såfremt dette spørgsmål besvares bekræftende, kan sagsøgeren ikke for fremtiden gøre krav på at få udstedt et opholdsbevis eller på at få et sådant forlænget, da han

under disse omstændigheder ikke i henhold til fællesskabsretten har nogen ret til ophold.

Selv om der indrømmes sagsøgeren en ret til at blive boende i Tyskland, som kan begrunde en forlængelse af hans opholdsbevis, står der en række problemer tilbage, idet artikel 1 i forordning nr. 1251/70 kun omhandler statsborgere i en medlemsstat, der har været beskæftiget som arbejdstagere på en anden medlemsstats område, og idet retten til at blive boende i henhold til forordningens artikel 2, stk. 1, litra b), første punktum, forudsætter, at arbejdstageren »ophører med at have lønnet beskæftigelse som følge af varig uarbejdsdygtighed«, og at vedkommende »i mere end 2 år uafbrudt [har] haft fast ophold på denne medlemsstats område«.

Sagsøgeren har imidlertid kun været beskæftiget i Tyskland før Grækenlands tiltrædelse, således at det allerede af denne grund er udelukket, at forordning nr. 1251/70 finder anvendelse i hans tilfælde.

Hertil kommer, at det først med virkning fra december 1987 kan lægges til grund, at sagsøgeren har været varigt uarbejdsdygtig, således at man ikke kan gå ud fra den forudsætning, at han var uarbejdsdygtig i perioden fra det tidspunkt, hvor han ophørte med at arbejde, og indtil december 1987. Antager man, at sagsøgeren mistede sin status som arbejdstager som følge af, at det objektivt set var umuligt for ham at finde beskæftigelse, kan det på forhånd være udelukket, at forordning nr. 1251/70 og direktiv 68/360 finder anvendelse. Når sagsøgeren fortsat har kunnet opholde sig i Tyskland, har det alene været for at give ham mulighed for at gennemføre retssagen om forlængelse af hans opholdstilladelse.

Den forelæggende retsinstans har herved bemærket, at Domstolen endnu ikke har taget stilling til, om en varig uarbejdsdygtighed indtruffet under et ophold, der har et sådant formål, kan begrunde en ret til ophold efter forordning nr. 1251/70.

Endelig gælder det, at selv om forordning nr. 1251/70 principielt måtte antages at finde anvendelse i sagen, forudsætter retten til at blive boende i henhold til forordningens artikel 2, stk. 1, litra b), at der er en årsagssammenhæng mellem den varige uarbejdsdygtighed og beskæftigelsens ophør. Sidstnævnte omstændighed fulgte ikke her af en sådan uarbejdsdygtighed, men har sammenhæng med sagsøgerens situation som arbejdsløs. Det er imidlertid ikke udelukket, at en varig uarbejdsdygtighed, der indtræffer, mens den pågældende uforskyldt er arbejdsløs, vil kunne begrunde en ret til at blive boende i den pågældende medlemsstat.

Den forelæggende retsinstans har herom bemærket, at Domstolen endnu ikke har taget stilling til dette spørgsmål.

Bundesverwaltungsgericht har herefter besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Mister en statsborger i en EF-medlemsstat sin status som arbejdstager og dermed sin ret til fri bevægelighed efter EØF-traktatens artikel 48, stk. 1 og stk. 3, litra b) og c) — med den følge, at direktiv 68/360/EØF af 15. oktober 1968 (EFT 1968 II, s. 477) ikke finder anvendelse — såfremt han, efter allerede at være ophørt med at være

beskæftiget i en anden medlemsstat på tidspunktet for hans hjemstats tiltrædelse af De Europæiske Fællesskaber eller på et senere tidspunkt, objektivt bedømt ikke længere kunne, henholdsvis kan, få formidlet arbejde, selv om han er villig hertil, således at det ikke længere er muligt at opfylde formålet med den frie bevægelighed i form af en beskæftigelse?

2) Mister en statsborger i en EF-medlemsstat retten til at blive boende på en medlemsstats område efter EØF-traktatens artikel 48, stk. 3, litra d), sammenholdt med artikel 2, stk. 1, litra b), i forordning (EØF) nr. 1251/70 af 29. juni 1970 (EFT 1970 II, s. 348), såfremt han først er blevet varigt uarbejdsdygtig efter indtrædelsen af de omstændigheder, som er nævnt i spørgsmål 1, navnlig når denne tilstand først er indtrådt under et fortsat ophold, som udelukkende er indrømmet ham i den stat, hvori han tidligere var beskæftiget, for at gøre det muligt for ham at gennemføre en retssag vedrørende udstedelsen af et opholdsbevis?«

3. *Retsforhandlingerne for Domstolen*

Forelæggelseskendelsen blev registreret på Domstolens Justitskontor den 1. juli 1991.

I medfør af artikel 20 i protokollen vedrørende statutten for Domstolen har følgende indgivet skriftlige indlæg: sagsøgeren i hovedsagen, Dimitrios Tsiotras, ved advokat Rolf Gutmann, Stuttgart, den 16. oktober 1991, Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved juridisk konsulent Dimitrios Gouloussis og Jürgen Grunwald, Kommissionens Juridiske Tjeneste, som befuldmægtigede, den 25. oktober 1991, den tyske regering ved Ministerialrat Ernst Röder og Regierungsdirektor Joachim Karl, begge Forbundsøkonomiministeriet, som befuldmægtigede, den 4. november 1991, og den græske regering ved juridisk konsulent Vassileios Kontolaimos, som befuldmægtiget, den 12. november 1991.

På grundlag den refererende dommers rapport og efter at have hørt generaladvokaten har Domstolen besluttet at indlede den mundtlige forhandling uden forudgående bevisoptagelse.

II — Sammenfatning af de skriftlige indlæg for Domstolen

Sagsøgeren har i sit indlæg indledningsvis bemærket, at dette ikke er begrænset til en drøftelse af de af Bundesverwaltungsgericht forelagte spørgsmål. Det fremgår af Domstolens faste praksis (jf. bl.a. dom af 15.10.1980, sag 4/79, Providence agricole de la Champagne, Sml. s. 2823), at Domstolen af alle de elementer, der er fremlagt af den pågældende nationale retsinstans, kan udlede de fællesskabsretlige elementer, som under hensyn til sagens genstand nødvendiggør en fortolkning eller en gyldighedsbedømmelse.

Sagsøgeren anfører herved, at enhver begrænsning af Domstolens kompetence, som opstiller hindringer for dennes besvarelse af spørgsmål rejst af en af procesdeltagerne, hvis afgørelse er af betydning for hovedsagen, ville være udtryk for en overskridelse af den forelæggende retsinstans' beføjelser og stride mod det grundlæggende fællesskabsretlige princip, hvorefter der skal

ske en overholdelse af grundsætningen om retten til kontradiktion, jf. herved tillige artikel 6 i den europæiske menneskerettighedskonvention. En begrænsning som omhandlet ville føre til, at sagsøgeren i givet fald måtte anlægge sag ved Bundesverfassungsgericht med påstand om, at en af hans grundrettigheder er blevet krænket, hvilket ville medføre en forsinkelse af sagens afgørelse.

Sagsøgeren har herefter gjort gældende, at det fremgår af Domstolens praksis (dom af 27.9.1989, Lopes da Veiga, jf. ovenfor, og af 23.3.1983, sag 77/82, Peskeloglou, Sml. s. 1085), at formålet med overgangsperioder alene er at undgå, at der opstår forstyrrelser på arbejdsmarkedet som følge af en omfattende indrejse af arbejdssøgende, hvorfor opholdstilladelser for arbejdstagere og arbejdssøgende fra en medlemsstat, som allerede varigt har befundet sig i en anden medlemsstat, umiddelbart ved den pågældende tiltrædelse afløses af en EF-opholdstilladelse, uanset om vedkommende myndigheder udtrykkeligt i denne forbindelse har foretaget sig noget, idet handlinger i så henseende fra deres side ikke i sig selv skaber nogen retsvirkninger (dom af 8.4.1976, sag 48/75, Royer, Sml. s. 497).

Sagsøgeren anfører, at det første af de præjudicielle spørgsmål har sammenhæng med, at han var arbejdsløs på tidspunktet for Den Hellenske Republiks tiltrædelse. Denne omstændighed er imidlertid ikke længere relevant, når henses til de ovenfor refererede betragtninger. Som arbejdssøgende arbejdstager i Forbundsrepublikken Tyskland kunne sagsøgeren allerede dengang støtte ret på de fællesskabsretlige bestemmelser om fri bevægelighed.

Sagsøgerens ret til fri bevægelighed er ikke bortfaldet som følge af, at det ikke er lykkedes ham at finde beskæftigelse i Tyskland. Ellers ville arbejdstagere, der er blevet langtidsledige efter flere års erhvervsmæssig beskæftigelse i modtagerlandet, kunne blive tvunget til at vende tilbage til deres hjemland.

Det fremgår således af artikel 7 i direktiv 68/360, at den omstændighed, at en EF-borger bliver arbejdsløs, kun undtagelsesvis kan bevirke, at han eller hun mister sin ret til fri bevægelighed. Den i den nævnte bestemmelse fastsatte undtagelsesregel kan dog ikke gælde sagsøgeren, der har haft bopæl i en medlemsstat siden 1960 og dér udøvet en beskæftigelse i størstedelen af den pågældende periode.

Det fremgår endvidere af Domstolens praksis (dom af 26.2.1991, sag C-292/89, Antonissen, Sml. I, s. 745), at også en arbejdssøgende skal anses for arbejdstager, og at retten til fri bevægelighed omfatter en ret til at søge beskæftigelse.

Sagsøgeren gør på dette grundlag gældende, at det første spørgsmål bør besvares således, at en persons status som arbejdstager ikke kan bortfalde derved, at det ikke er muligt at opfylde formålet med den frie bevægelighed, dvs. den pågældendes udøvelse af en beskæftigelse.

Sagsøgeren har gjort gældende, at besvarelsen af det andet spørgsmål afhænger af de nærmere omstændigheder, hvorunder den pågældende EF-borger har opnået sin midlertidige opholdstilladelse.

Sagsøgeren anfører herved, at det er rigtigt, at Domstolen tidligere har fastslået, at en tyrkisk statsborger ikke har ret til ophold på grundlag af en beskæftigelse, som vedkommende midlertidigt har fået tilladelse til at udøve under forløbet af en sag anlagt med

henblik på at opnå opholdstilladelse (dommen i Sevince-sagen, sag C-192/89, jf. ovenfor, der omhandlede associeringsaftalen EØF-Tyrkiet), og at en arbejdstager med statsborgerskab i en medlemsstat, der søger beskæftigelse i en anden medlemsstat, ikke derved opnår en ret til at blive boende i denne (dommen i Antonissen-sagen, sag C-292/89, jf. ovenfor). I denne sag er sagsøgerens situation imidlertid en ganske anden.

I modsætning til sagsøgeren i Antonissen-sagen havde Tsiotras allerede opholdsret, før han blev arbejdsløs. Dermed er hans »midlertidige« ophold i forbindelse med gennemførelsen af en retssag også en følge af hans tidligere beskæftigelse i Tyskland, og hans uarbejdsdygtighed har snæver sammenhæng med hans tidligere erhvervsmæssige beskæftigelse. Denne snævre sammenhæng begrunder en ret for sagsøgeren til at blive boende i henhold til artikel 2, stk. 1, litra b), i forordning nr. 1251/70.

Sagsøgeren henviser endvidere til, at således som det var tilfældet i Lopes da Veiga-sagen, jf. ovenfor, opholdt han sig i Tyskland forud for sit nuværende ophold dér, hvorved han udøvede lønnet beskæftigelse og indgik ægteskab, der senere endte i skilsmisse. Endelig har han en søn, som nu er beskæftiget i Tyskland.

Sagsøgeren gør gældende, at retten til at blive boende efter artikel 2 i forordning nr. 1251/70 netop er knyttet til omstændigheder af denne art. Begrænses retten til at blive boende til personer, der er erhvervsaktive for derefter umiddelbart at blive pensioneret, vil personer, der blive arbejdsløse på et tidspunkt, hvor de nærmer sig pensionsalderen, ikke kunne støtte ret på forordning nr. 1251/70, selv om det netop er for denne personkreds, at bestemmelserne om retten til at blive boende er af betydning.

Sagsøgeren gør endelig gældende, at det ville være overraskende, såfremt man i Tyskland kunne fjerne grundlaget for arbejdstageres ret til at blive boende ved at træffe bestemmelse om en ændring af deres sociale rettigheder. Når sagsøgeren ikke kan opnå invalidepension, skyldes det netop, at vilkårene herfor er blevet skærpet (jf. artikel 1 i Haushaltbegleitgesetz for 1984 (BGBl. I, s. 1532)).

Medlemsstaterne kan frit fastsætte de vilkår, der skal gælde med hensyn til opnåelse af sociale ydelser som invalidepension, men det er uantageligt, at en arbejdstager derved skulle kunne miste sine rettigheder i henhold til fællesskabsretten.

Sagsøgeren har anført, at der må ske en undersøgelse af et yderligere spørgsmål, nemlig spørgsmålet om omfanget af hans ret til ophold.

Sagsøgeren gør herved gældende, at han har krav såvel på en opholdstilladelse på fem år som på en tidsubegrænset opholdstilladelse. Dette gælder, uanset om udgangspunktet er det tidspunkt, hvor han ansøgte om en forlængelse af sin opholdstilladelse, eller det tidspunkt, hvor han blev uarbejdsdygtig.

Skal de tyske myndigheder udstede en tidsubegrænset opholdstilladelse i et tilfælde som sagsøgerens, forudsætter dette imidlertid, at § 7 i den tyske lov om EF-borgeres ophold, der har været i kraft siden den 1. januar 1991,

anses for uforenelig med fællesskabsretten. Ifølge denne bestemmelse forlænges EF-borgeres opholdstilladelse tidsubegrænset, bl.a. såfremt den pågældende udlænding mundtligt kan gøre sig forståelig på tysk og råder over en passende bolig og over økonomiske midler, der gør det muligt for vedkommende at sørge for sit eget underhold uden at belaste det offentlige økonomisk.

Sagsøgeren er af den opfattelse, at denne bestemmelse strider mod fællesskabsretten.

Selv om artikel 6, stk. 1, litra b), i direktiv 68/360 indeholder bestemmelse om, at EF-borgere ved den første udstedelse har ret til et opholdsbevis, som har gyldighed i mindst fem år, idet dette »uden videre [skal] forlænges«, er en begrænsning ikke længere mulig på et senere tidspunkt end tidspunktet for den første ansøgning om forlængelse, og dette forudsætter, at arbejdstageren har været arbejdsløs i mere end et år (direktivets artikel 7, stk. 2).

I andre tilfælde har vedkommende krav på et opholdsbevis, der »uden videre forlænges«, hvilket indebærer en varig ret til ophold.

Sagsøgeren gør i denne forbindelse endvidere gældende, at de fællesskabsretlige regler om ret til ophold sondrer mellem på den ene side spørgsmålet om retten til ophold og på den anden side spørgsmålet om formaliseringen af denne (som artikel 6 ff. i direktiv 68/360 omhandler).

Sagsøgeren anfører herved, at artikel 4 i Rådets direktiv 73/148/EØF af 21. maj 1973 om ophævelse af rejse- og opholdsbegrænsningerne inden for Fællesskabet for statsborgere i medlemsstaterne med hensyn til etablering og udveksling af tjenesteydelser (EFT L 172, s. 14) indeholder bestemmelse om, at selvstændige erhvervsdrivende har »en *ret* til permanent ophold«. Dette fastslås ved udstedelse af et dokument med en gyldighed på mindst fem år, som uden videre skal forlænges.

Tilsvarende består der en tidsubegrænset ret til at blive boende for arbejdstagere og selvstændige erhvervsdrivende, der er ophørt med at være erhvervsaktive, og denne ret formaliseres ved en opholdstilladelse med en gyldighed på mindst fem år, der uden videre skal forlænges (jf., for så vidt angår selvstændige erhvervsdrivende, artikel 2, stk. 1, og artikel 6, stk. 1, i Rådets direktiv 75/34/EØF af 17.12.1974 om retten for statsborgere i en medlemsstat til at blive boende på en anden medlemsstats område efter dér at have udøvet selvstændig erhvervsvirksomhed (EFT L 14 af 20.1.1975, s. 10)).

Hvad derimod angår ikke-erhvervsaktive indvandrere, har disse ikke en ubegrænset ret til at blive boende (artikel 1, stk. 1, i Rådets direktiv 90/364/EØF af 28.6.1990 om opholdsret (EFT L 180, s. 26)), idet en sådan ret navnlig forudsætter, at den pågældende godtgør, at han eller hun råder over tilstrækkelige midler (direktivets artikel 3). Det samme gælder tidligere arbejdstagere og selvstændige erhvervsdrivende, der flytter til en anden medlemsstat (Rådets direktiv 90/365/EØF af 28. juni 1990 om opholdsret for lønmodtagere og selvstændige, der er ophørt med erhvervsaktivitet (EFT L 180, s. 28)).

Med hensyn til Rådets direktiv 90/366/EØF af 28. juni 1990 om opholdsret for studerende (EFT L 180, s. 30) gælder det, at det dokument, der skal udstedes, har en relativt kortere gyldighedsperiode, hvilket skyldes, at studerendes ophold i den pågældende medlemsstat er af midlertidig karakter.

Det må antages at fremgå heraf, at uanset om der kan være tale om at udstede et dokument, hvorefter den pågældende har en tidsbegrænset ret til ophold, kan der bestå en permanent ret til ophold. Selv om medlemsstaterne ikke efter fællesskabsretten er forpligtet til at udstede en permanent opholdstilladelse, kan der hertil dog ikke være knyttet nogen betingelser om opfyldelse af krav, som ikke fremgår af fællesskabsretten.

Sagsøgeren gør på dette grundlag gældende, at kravene i § 7 i den omhandlede tyske lov (sprogkundskaber og passende bolig) strider mod fællesskabsretten, bortset fra betingelsen om, at vedkommende skal godtgøre, at han eller hun råder over en bolig, hvilket lovligt kan kræves ved den første udstedelse af et opholdsbevis (dom af 18.5.1989, sag 249/86, Kommissionen mod Tyskland, Sml. s. 1263).

Der kan heller ikke, for så vidt angår spørgsmålet om opholdets varighed, stilles krav om, at arbejdstageren ikke må oppebære sociale bistandsydelser.

Det er imidlertid netop problemer af denne art, der er afgørende for udfaldet af hovedsagen. Sagsøgeren oppebærer sociale bistandsydelser i Tyskland, hvilket efter tysk lovgivning er til hinder for, at han får udstedt en tidsubegrænset opholdstilladelse. Hvad angår sagsøgerens sprogkundskaber har den forelæggende retsinstans efter den tyske retsplejeordning ikke kompetence til at tage stilling til dette spørgsmål og må derfor hjemvise dette til vedkommende anden retsinstans.

Med hensyn til det i sagen med urette anførte om, at sagsøgeren ikke råder over nogen bolig for sig selv, er dette ikke blevet lagt til grund af de retsinstanser, der har behandlet sagen.

Sagsøgeren gør endvidere gældende, at baserer man sig på den tilstand af uarbejdsdygtighed, som er indtruffet siden det pågældende tidspunkt, har sagsøgeren også en permanent ret til ophold i henhold til artikel 2. stk. 1, i forordning nr. 1251/70.

Endelig har sagsøgeren gjort gældende, at han udsættes for forskelsbehandling i forhold til udlændinge, der har opnået opholdstilladelse i medfør af den tidligere lovgivning i den Tyske Demokratiske Republik (herefter benævnt »DDR«), idet sådanne opholdstilladelser for nogle personers vedkommende er blevet afløst af permanente opholdstilladelser med virkning fra ikrafttrædelsen af den nye tyske lov om udlændinge.

Dette spørgsmål er reguleret i artikel 8 i traktaten om Tysklands forening, hvis anvendelse har medført, at indtil da i DDR udstedte opholdstilladelser er blevet afløst af tidsubegrænsede opholdstilladelser.

I henhold til den tidligere DDR-lovgivning indebar opholds*tilladelser*, som gjaldt i fem år og var genstand for en fornyelse, en permanent *ret* til ophold i lighed med, hvad der gælder efter fællesskabsretten. Sagsøgeren gør gældende, at det savner grundlag for de tyske myndigheder at anerkende en tidsubegrænset ret til ophold i forbindelse med DDR's tiltrædelse og nægte dette for statsborgere i medlemsstaterne.

Sammenfattende gør sagsøgeren gældende, at en arbejdssøgende arbejdstager med statsborgerskab i en af Fællesskabets medlemsstater, som er udelukket fra arbejdsmarkedet i den medlemsstat, i hvilken han eller hun allerede varigt har befundet sig, ikke derved mister sin status som arbejdstager efter EØF-traktatens artikel 48, bortset fra i det undtagelsestilfælde, der er omhandlet i artikel 7, stk. 2, i direktiv 68/360.

Retten til at blive boende i henhold til artikel 2, stk. 1, i forordning nr. 1251/70 fortabes ikke som følge af, at den pågældende statsborger i en medlemsstat lang tid før sin uarbejdsdygtighed forgæves har søgt at opnå beskæftigelse, og myndighederne i modtagerlandet ikke på det pågældende tidspunkt har anerkendt vedkommendes ret til ophold.

For så vidt angår spørgsmålet om en anerkendelse af en tidsubegrænset ret til ophold i forbindelse med en forlængelse af en opholdstilladelse såvel for en arbejdstager, jf. artikel 6, stk. 1, litra b), i direktiv 68/360 — bortset fra tilfælde af arbejdsløshed ved den første forlængelse, jf. artikel 7, stk. 1, i direktiv 68/360 — som for en person, der har ret til at blive boende, jf. artikel 2, stk. 1, i forordning nr. 1251/70, kan den pågældende medlemsstat hverken stille krav om opfyldelse af bestemte sprogkundskaber eller om, at den pågældende EF-borger kan forsørge sig selv. En bestemmelse i national lovgivning, der opstiller sådanne krav som en forudsætning for en udstedelse af en tidsubegrænset opholdstilladelse, kan ikke lovligt bringes i anvendelse.

Hvad angår det første spørgsmål har *den tyske regering* gjort gældende, at sagsøgeren uanset Den Hellenske Republiks tiltrædelse af De Europæiske Fællesskaber ikke kan støtte ret på traktatens artikel 48 og artikel 1, stk. 1, i forordning nr. 1612/68.

For det første har sagsøgeren ikke efter fællesskabsretten nogen ret til ophold i egenskab af *arbejdstager*.

Status som arbejdstager har kun EF-borgere, der rent faktisk har været beskæftiget som arbejdstagere. Dette gælder ikke alene statsborgere i en medlemsstat, der indrejser i en anden medlemsstat for dér at udøve en beskæftigelse, men også EF-borgere, der allerede befinder sig i en anden medlemsstat på tidspunktet for hjemstatens tiltrædelse.

I det foreliggende tilfælde kunne sagsøgeren tidligst den 1. januar 1984 opnå status som arbejdstager efter traktatens artikel 48. Sagsøgeren har imidlertid uafbrudt været arbejdsløs siden 1978.

Sagsøgeren kan heller ikke støtte ret på de fællesskabsretlige bestemmelser om fri bevægelighed i egenskab af *arbejdssøgende*.

En EF-borger, der søger beskæftigelse i en anden medlemsstat, har i henhold til fællesskabsretten en ret til ophold, men modtagerlandet kan udvise den pågældende efter seks måneder, såfremt vedkommende ikke har opnået beskæftigelse og ikke kan bevise, at han eller hun fortsat søger beskæftigelse og faktisk har reelle chancer for at opnå en sådan (dom af 26.2.1991, sag C-292/89, Antonissen, jf. ovenfor). Sidstnævnte forudsætning foreligger ikke opfyldt her, idet

sagsøgeren forgæves har søgt beskæftigelse siden 1978, og idet de vanskelige forhold på arbejdsmarkedet og det begrænsede muligheder for at formidle sagsøgeren et arbejde gør det usandsynligt, at han vil kunne opnå beskæftigelse.

Det er herved uden betydning, at den opholdstilladelse på et år, som sagsøgeren blev meddelt den 4. december 1980, gav ham mulighed for at tage beskæftigelse, idet det ikke lykkedes ham at finde beskæftigelse i løbet af denne periode, hvorefter han ikke længere havde krav på nogen opholdstilladelse.

Den tyske regering gør endvidere gældende, at direktiv 68/360 ikke finder anvendelse i sagsøgerens tilfælde, da sagsøgeren som allerede nævnt ikke kan anses for arbejdstager efter forordning nr. 1612/68. Selv om dette direktiv måtte finde anvendelse på sagsøgeren, ville han, jf. direktivets artikel 7, stk. 2, ikke have nogen ret, der gik ud over en ret til ophold begrænset til et år, idet han den 1. januar 1981 allerede havde været arbejdsløs i mere en tolv måneder. Det ville i henhold til fællesskabsretten herefter have været lovligt at nægte sagsøgeren ophold i Tyskland i hvert fald med virkning fra den 1. januar 1982.

Hvad angår det andet spørgsmål har den tyske regering gjort gældende, at da sagsøgeren aldrig har været arbejdstager med ret til fri bevægelighed, kan han ikke have nogen ret til at blive boende efter artikel 2, stk. 1, litra b), første punktum, i forordning nr. 1251/70.

Under alle omstændigheder er de faktuelle betingelser, der gælder i henhold til denne forordning, ikke opfyldt.

For det første forudsætter retten til at blive boende i modtagerlandet, at den varige uarbejdsdygtighed er årsagen til, at vedkommende er ophørt med at være erhvervsmæssigt beskæftiget. I det foreliggende tilfælde ligger den uforskyldte arbejdsløshed, der indtrådte i 1978, forud for sagsøgerens uarbejdsdygtighed. For så vidt der ikke består nogen sådan årsagssammenhæng, kan en uarbejdsdygtighed indtruffet i en periode, hvor den pågældende har være uforskyldt arbejdsløs, ikke længere begrunde nogen ret til at blive boende.

En ret til at blive boende forudsætter endvidere, at den pågældende som arbejdstager har haft ophold i Tyskland i mindst to år. Vedkommende må derfor på det tidspunkt, hvor uarbejdsdygtigheden indtræder, endnu have en ret til ophold i Tyskland i henhold til fællesskabsretten, hvilket ikke er tilfældet her.

Sagsøgeren har således kun fået tilladelse til at opholde sig i Tyskland for at gennemføre en retssag vedrørende afgørelsen om at nægte ham opholdstilladelse, hvilket ifølge Domstolens praksis (dom af 20.9.1990, sag C-192/89, Sevince, Sml. I, s. 3461) ikke efter fællesskabsretten kan begrunde en ret til at blive boende i den pågældende medlemsstat.

Endelig gør den tyske regering gældende, at retten til ophold i henhold til Rådets direktiv 90/365/EØF af 28. juni 1990 om opholdsret for lønmodtagere og selvstændige, der er ophørt med erhvervsaktivitet (EFT L 180, s. 28) — som skal være gennemført i tysk national ret senest den 30. juni 1992 —

kun gælder arbejdstagere, som ikke længere er erhvervsaktive, som er tilstrækkeligt forsikrede mod følgerne af sygdom, og som i modsætning til sagsøgeren ikke vil falde værtslandets sociale system til byrde.

Den græske regering har gjort gældende, at sagsøgeren aldrig har mistet sin status som arbejdstager, jf. traktatens artikel 48, idet han på tidspunktet for Den Hellenske Republiks tiltrædelse havde en opholdstilladelse, der var blevet forlænget indtil den 4. december 1981.

Den græske regering anfører herved, at det fremgår af Domstolens praksis, at en person, som er uforskyldt arbejdsløs eller uarbejdsdygtig, som oppebærer ydelser i anledning af arbejdsløshed, og som er tilmeldt som arbejdssøgende, ikke mister sin status som arbejdstager (dom af 23.3.1982, sag 53/81, Levin, Sml. s. 1035, og af 3.6.1986, sag 139/85, Kempf, Sml. s. 1741).

Endvidere gælder det i henhold til artikel 7 i direktiv 68/360, der ligesom de relevante bestemmelser i traktaten om den frie bevægelighed for personer er umiddelbart anvendelig (dom af 22.5.1980, sag 131/79, Santillo, Sml. s. 1585), at et opholdsbevis ikke kan fratages en arbejdstager udelukkende med den begrundelse, at han eller hun ikke længere har beskæftigelse enten som følge af midlertidig uarbejdsdygtighed på grund af sygdom eller ulykke eller som følge af uforskyldt arbejdsløshed, der er behørigt bekræftet af den kompetente arbejdsmarkedsmyndighed.

Vedkommende tyske myndighed måtte derfor være forpligtet til uden videre at forlænge sagsøgerens opholdsbevis, jf. artikel 6, stk. 1, litra b), i direktiv 68/360, hvorefter et opholdsbevis skal have gyldighed i mindst fem år regnet fra tidspunktet for udstedelsen og uden videre skal forlænges.

Hvad angår artikel 7, stk. 2, i direktiv 68/360, hvorefter et opholdsbevis' gyldighedsperiode ved den første forlængelse kan begrænses til tolv måneder, såfremt arbejdstageren uforskyldt er arbejdsløs i modtagerlandet og har været det i over tolv på hinanden følgende måneder, kan denne bestemmelse ikke finde anvendelse i sagen, idet sagsøgeren allerede flere gange havde fået forlænget sin opholdstilladelse.

Under alle omstændigheder burde sagsøgerens opholdstilladelse have været forlænget uden videre ud fra hensynet til en ligebehandling af EF-borgere. På tidspunktet for Den Hellenske Republiks tiltrædelse havde sagsøgeren opholdt sig i 13 år i Tyskland som arbejdstager på grundlag af en gyldig opholdstilladelse, og han opholder sig fortsat i Tyskland. En indgriben over for dette strider direkte mod de reale hensyn, der ligger til grund for den fællesskabsretlige ordning vedrørende den frie bevægelighed for personer.

Den græske regering bestrider endvidere, at de omhandlede bestemmelser i direktiv 68/360 først skulle finde anvendelse fra den 1. januar 1988, som er det tidspunkt, med virkning fra hvilket artikel 1-6 i forordning nr. 1612/68 i henhold til tiltrædelsesaktens

artikel 45 finder anvendelse for så vidt angår Grækenland. De pågældende bestemmelser i direktiv 68/360 omhandler ikke de spørgsmål, der er reguleret ved de nævnte bestemmelser i forordning nr. 1612/68.

Under alle omstændigheder måtte sagsøgte være forpligtet til med virkning fra den 1. januar 1988 at anse opholdstilladelsen for gyldig eller for at have en sådan karakter, at den uden videre skulle forlænges.

Endelig gør den græske regering gældende, at sagsøgeren ikke har mistet sin status som arbejdstager, for så vidt han ligeledes efter artikel 2, stk. 1, litra b), første afsnit, i forordning nr. 1251/70 må antages at have en tidsubegrænset ret til at blive boende i Tyskland. Sagsøgeren har således haft ophold som arbejdstager i Forbundsrepublikken Tyskland i mere end to år efter tidspunktet for Den Hellenske Republiks tiltrædelse, idet han først derefter blev ramt af sygdom.

Kommissionen har gjort gældende, at det først må undersøges, hvorvidt forordning nr. 1612/68 finder anvendelse i et tilfælde som det i hovedsagen foreliggende.

Kommissionen anfører herved, at da der i denne sag er spørgsmål om ret til ophold for en græsk statsborger, som har udøvet en lønnet beskæftigelse i Forbundsrepublikken Tyskland før Den Hellenske Republiks tiltrædelse, og som var tilmeldt som arbejdsløs den 1. januar 1981, må det undersøges, hvorvidt sagsøgeren er omfattet af denne forordnings artikel 7, stk. 1, der er en bestemmelse, hvis umiddelbare anvendelighed tiltrædelsesaktens artikel 44 ff. ikke udelukker (jf. herved dom af 27.9.1989, Lopes da Veiga, jf. ovenfor).

Den nævnte bestemmelse omfatter udtrykkeligt det tilfælde, hvor en arbejdstager »rammes af arbejdsløshed«, men det relevante problem i sagen er, hvorvidt sagsøgeren på noget tidspunkt har haft status som arbejdstager efter bestemmelsen.

Kommissionen gør gældende, at da sagsøgeren alene har udøvet en beskæftigelse i Forbundsrepublikken Tyskland på et tidspunkt, hvor Den Hellenske Republik endnu ikke var medlem af De Europæiske Fællesskaber, kan han ikke anses for en EF-arbejdstager efter traktatens artikel 48, hvorfor han ikke kan være omfattet af anvendelsesområdet for forordning nr. 1612/68.

Rigtigheden heraf bekræftes af direktiv 68/360, hvis artikel 4, stk. 3, indeholder bestemmelse om, at opholdsbevis bl.a. forudsætter, at den pågældende foreviser en erklæring fra en arbejdsgiver om ansættelse hos denne eller en arbejdsattest, idet denne betingelse ikke har været opfyldt her, for så vidt sagsøgeren allerede på det nævnte tidspunkt var arbejdsløs.

Ganske vist gælder det i henhold til direktivets artikel 7, stk. 1, at »gyldigt opholdsbevis ... ikke [kan] fratages en arbejdstager udelukkende med den begrundelse, at han ikke længere har beskæftigelse«, men en anvendelse af denne bestemmelse forudsætter, at den pågældende opfylder de nødvendige betingelser for at få udstedt et opholdsbevis, og at han eller hun har opholdsbevis på det tidspunkt, hvor arbejdsløsheden indtræder.

Det må herefter antages, at sagsøgeren på tidspunktet for Den Hellenske Republiks tiltrædelse ikke i Forbundsrepublikken Tyskland havde nogen ret til ophold efter fællesskabsretten.

Sagsøgeren kan heller ikke senere antages at have erhvervet nogen ret til ophold i Tyskland. I henhold til traktatens artikel 48, stk. 3, litra a) og b), og de tidligere nævnte gennemførelsesbestemmelser forudsætter en sådan ret til ophold, at vedkommende i modtagerlandet søger faktisk tilbudte stillinger eller udøver en beskæftigelse dér.

Det fremgår herved af forelæggelseskendelsen, at sagsøgeren den 4. oktober 1988 på ny søgte beskæftigelse gennem den relevante arbejdsmarkedsmyndighed, men at han samtidig var ramt af varig uarbejdsdygtighed. Sagsøgeren kan herefter ikke falde ind under begrebet personer, der søger faktisk tilbudte stillinger, så meget mere når henses til, at sagsøgeren ifølge de af ham selv fremlagte oplysninger — med fare for sit helbred — kun søgte beskæftigelse, fordi han risikerede at få frataget sin ret til ophold (jf. forelæggelseskendelsen, s. 5).

Endelig anfører Kommissionen, at da sagsøgeren aldrig har haft nogen ret til ophold på grundlag af fællesskabsretten, kan han heller ikke støtte ret på bestemmelsen i traktatens artikel 48, stk. 3, litra d), om arbejdstageres ret til at blive boende i en medlemsstat efter at have udøvet beskæftigelse dér.

Kommissionen gør herefter gældende, at de præjudicielle spørgsmål bør besvares således:

»1) EØF-traktatens artikel 48, stk. 1 og 3, litra b) og c), sammenholdt med artikel 7 i Rådets forordning (EØF) nr. 1612/68 af 15. oktober 1968 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet og artikel 4 og 7 i Rådets direktiv 68/360/EØF af 15. oktober 1968 om afskaffelse af restriktioner om rejse og ophold inden for Fællesskabet for medlemsstaternes arbejdstagere og deres familiemedlemmer, skal fortolkes således, at en græsk statsborger i Forbundsrepublikken Tyskland, som før den 1. januar 1981 har været forskriftsmæssigt beskæftiget dér, men som er arbejdsløs på dette tidspunkt, ikke har nogen ret til ophold efter fællesskabsretten.

2) EØF-traktatens artikel 48, stk. 3, litra a) og b), skal fortolkes således, at arbejdstagere, der søger tilbudte stillinger, selv om de er ramt af varig uarbejdsdygtighed, som er lægeligt fastslået, ikke har nogen ret til ophold.

3) Arbejdstagere, der aldrig har haft en ret til ophold på grundlag af EØF-traktatens artikel 48, stk. 3, litra a), b) og c), kan ikke erhverve ret til at blive boende efter artikel 48, stk. 3, litra d).«

J.C. Moitinho de Almeida

Refererende dommer